

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ”
(для бакалаврів, спеціалістів)**

МАУП

Київ

ДП «Видавничий дім «Персонал»

2009

Підготовлено доцентом кафедри медичної психології та психокорекції
Т. М. Вакуліч

Затверджено на засіданні кафедри медичної психології та психокорекції
(протокол № 7 від 01.04.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Вакуліч Т. М. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Медична психологія” (для бакалаврів, спеціалістів). – К.: ДП «Вид. дім «Перонал», 2009 – 32 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, організацію та форми самостійної роботи студентів, зміст дисципліни, методичні рекомендації до написання реферату, теми рефератів, рекомендації до самостійної роботи, вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Медична психологія” є складовою програми професійної підготовки спеціалістів, які навчаються в МАУП.

Медична психологія вивчає особливості психіки хворого, їх вплив на здоров'я та хворобу, а також забезпечення оптимальної системи психологічних цілющих впливів, обставин, які супроводжують діагностику, лікування, обслуговування та реабілітацію хворих; знайомить з особливостями професійної діяльності медичних працівників (лікаря, фельдшера, медичної сестри, молодших медичних працівників), їх взаємостосунків з хворими, їх рідними.

Мета дисципліни — ознайомити слухачів із сучасними теоретичними уявленнями та практичними досягненнями в галузі медичної психології.

Сучасна медична психологія висвітлює фундаментальні поняття психології хворої людини, загальної психопатології, клініко-психологічні методи дослідження й оцінювання стану пацієнта, психологічні і психосоматичні аспекти в різних галузях медицини, сучасну психотерапію, психопрофілактику та психогігієну.

Сучасна медична психологія містить багато напрямів (біхевіоральний, біологічний, когнітивний, психоаналітичний, гуманістичний, соціально-психологічний), які мають свою теоретико-концептуальну базу та методологічні принципи досліджень. Засвоєння напрямів медичної психології дасть можливість свідомо і функціонально впроваджувати у медико-психологічну практику ефективні методи допомоги пацієнтам.

Основні навчально-методичні посібники з курсу “Медична психологія” наведені у списку літератури.

В результаті вивчення курсу студенти повинні:

- демонструвати володіння принципами медичної деонтології, запобігати виникненню ятрогенії і корегувати наслідки ятрогенних впливів;
- використовувати засоби психогігієни, психопрофілактики та основні методи психотерапії у медичній практиці;
- визначати психосоматичні і соматопсихічні взаємовпливи у хворих;
- визначати психічний стан та рівень соціально-психологічної адаптації хворих за допомогою методів психологічного дослідження;

- демонструвати вміння спілкуватися з колегами, хворими та їх родичами з урахуванням їх психологічних особливостей, сприяти створенню здорового психологічного клімату у медичному середовищі.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів з дисципліни “Медична психологія” потребує серйозної та стійкої мотивації, яка визначається необхідністю ефективної професійної діяльності.

Активізація самостійної роботи студентами може бути забезпечена такими факторами:

- участю у творчій діяльності;
- використанням у навчальному процесі активних методів навчання;
- мотивуючими факторами контролю знань (рейтингова та накопичувальна системи оцінювання знань);
- необхідністю обов’язкового виконання індивідуальних завдань;
- розширенням обсягу знань з дисципліни у зв’язку з опрацюванням додаткової літератури.

Основним завданням організації самостійної роботи студентів з дисципліни “Медична психологія” є навчити студентів свідомо працювати не тільки з навчальним матеріалом, але і з науковою інформацією, закласти основи самоорганізації та самовиховання, сформувати вміння та навички постійно підвищувати свою кваліфікацію.

При вивченні дисципліни “Медична психологія” необхідністю організації самостійної роботи є єдність таких її взаємопов’язаних форм: аудиторної роботи; позааудиторної пошуково-аналітичної роботи; творчої наукової роботи.

Аудиторна самостійна робота реалізується в процесі лекційних, практичних і семінарських занять.

Під час практичного заняття студенти детально аналізують фактори, що впливають на процес проведення медико-психологічних досліджень, технологічні особливості проведення медико-психологічних досліджень у різних галузях медичної психології, методи та структурні технологічні процеси різних видів медико-психологічних досліджень.

У процесі практичних занять відбувається перевірка засвоєння знань шляхом застосування попередньо підготовленого методичного матеріалу — тестів для виявлення ступеня опанування студентами необхідних теоретичних і практичних положень. Крім того, застосовуються такі форми аудиторної діяльності, як опитування, аналіз типових помилок, дискусії, семінари, рефлексійний аналіз розуміння матеріалу тощо. Підготовка до таких занять потребує ґрунтовної теоретичної і практичної самостійної роботи студентів.

При проведенні семінарів обговорюються попередньо визначені питання, до яких студенти готують тези виступів, реферати. При проведенні семінарів визначаються:

- уміння студентів аналізувати навчальний матеріал;
- здатність формулювати та відстоювати свою позицію;
- активність;
- можливість науково мислити;
- навички самостійної роботи з літературою, першоджерелами з дисципліни та методикою їх опрацювання;
- якість написання рефератів тощо.

Дискусії дозволяють виявити індивідуальні особливості розуміння питання, що обговорюється, щоб навчитись у творчій суперечці визначати істину, встановлювати особисту і спільну точку зору з проблеми. В процесі дискусії студенти збагачують зміст вже відомого матеріалу, впорядковують і закріплюють його.

Форми проведення семінарів і дискусій можуть бути різними. З дисципліни “Медична психологія” застосовують такі форми:

- запитання і відповіді з коментарями;
- розгорнуті бесіди;
- дискусії за принципом “круглий стіл”;
- обговорення письмових рефератів студентів та їх оцінювання;
- вирішення проблемних питань та розбір конкретних ситуацій;
- “мозкова атака” або у формі “потоків ідей”;
- “майстер-класи”.

Позааудиторна робота з дисципліни “Медична психологія” має характер пошуково-аналітичної і наукової роботи. Завдання, які викликають у студентів процесі самостійної роботи, сприяють мисленню, формуванню умінь і навичок. Завдання для самостійної роботи поглиблюють та закріплюють знання і уміння, які студенти отримують на лекціях і практичних заняттях. Доцільними при вивченні дис-

ципліни “Медична психологія” є такі форми проведення самостійної роботи:

- пошук та огляд наукових джерел за проблематикою;
- підготовка рефератів;
- формулювання понять;
- відповідальне виконання домашніх завдань;
- ретельна підготовка до семінарських занять і дискусій різних видів тощо.

ЗМІСТ **дисципліни** **“МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ”**

Змістовний модуль I. Загальні питання медичної психології

Тема 1. Предмет, завдання та методи дослідження психологічного стану людини. Поняття про психічне здоров'я

Питання для самостійного опрацювання

1. Визначення психіатрії як клінічної дисципліни, її предмета.
2. Прояви психічних захворювань.
3. Класифікація психічних хвороб у західній психіатричній літературі. МКХ 9-го перегляду.
4. Епідеміологія психічних захворювань.
5. Зв'язки психіатрії з іншими науками.
6. Загальна та окрема психіатрія; розділи психіатрії.
7. Напрями наукових досліджень.

Завдання для самостійної роботи

Зробіть короткий історичний екскурс: Жане, Рібо, Майнерт, Верніке, Крепелін, Бройлер, Коріков, Маєр-Грос. Українська психіатрія: Попов, Сухарев, Поліщук. Національні центри психічного здоров'я (Бетеста, США). Комплексність наукових досліджень. Наукові центри в Україні.

Література [3; 5; 6; 9; 10; 12; 16; 18; 20; 26; 29; 31]

Тема 2. Особистість та хвороба. Внутрішня картина захворювання

Питання для самостійного опрацювання

1. Патологія відчуттів та сприймання.
2. Синестезії.
3. Гіперестезія, гіпостезія, анестезія, сенестопатії.
4. Парейдолії, ейдетизм. Ілюзії та галюцинації, їх відмінності.
5. Справжні і псевдогалюцинації (В. Х. Кандинський).
6. Галюциноз.
7. Психосенсорна патологія.
8. Особливості розладів сприймання у дітей.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте психози, при яких спостерігаються розлади сприймання, їх патогенез (І. П. Павлов, Є. А. Попов).

Література [1; 4; 7; 9; 10; 15; 21; 27; 29; 32; 38; 40; 45]

Тема 3. Стан психічних функцій і хвороба

Питання для самостійного опрацювання

1. Психопатологія пам'яті.
2. Дисмнезії, гіпермнезія, амнезії (варіанти).
3. Закон Рібо.
4. Парамнезії: псевдоремінісценції, конфабуляції (мнемонічні, екмнестичні, фантастичні, маячні).
5. Конфабульоз.
6. Амнестичний синдром.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте захворювання, при яких спостерігаються розлади пам'яті.

Література [2; 5; 11; 16; 21; 27; 30; 41; 45; 50]

Тема 4. Експериментально-психологічні методи дослідження та оцінювання стану пацієнта

Питання для самостійного опрацювання

1. Розлади мислення, патологія інтелекту.
2. Розлади мислення за темпом, цілеспрямованістю (резонерство, інкогеренція, паралогічне, аутичне, амбівалентне мислення, мантизм).
3. Патологія суджень: надцінні ідеї, обсесії, маячні думки.
4. Маячні думки, їх класифікація.
5. Фактори змісту маячних ідей.
6. Особливості патології суджень у дітей та підлітків (патологічне фантазування, дисморфофобії, ідеї чужих батьків).

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте інтелектуальна недостатність (олігофренії), деменція (клінічні варіанти).

Література [2; 3; 6; 8; 9; 20; 29; 38; 46; 47; 52; 57–59]

Тема 5. Клінічні прояви психічної патології

Питання для самостійного опрацювання

1. Емоційно-вольові розлади.
2. Афекти: фізіологічний, патологічний, реакція короткого замикання.
3. Судово-психіатрична оцінка. Депресія, варіанти.
4. Суїцидологія. Дисфорії.
5. Синдром страху у дітей.
6. Патологічне підвищення емоцій, його варіанти.
7. Емоційна неадекватність, емоційна мінус-симптоматика.
8. Гіпербулія, абулія, парабулії.
9. Імпульсивні потяги.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте патологію потягів: зниження, загострення; спотворення інстинкту самозбереження, живлення, материнства, сексуальності.

Література [11; 23; 30; 32; 39; 43; 45; 48; 49; 51; 54]

Змістовний модуль II. Основні симптоми і синдроми розладів психіки

Тема 6. Порушення сприйняття та мислення, емоцій, волі, потягів

Питання для самостійного опрацювання

1. Розлади уваги і свідомості, психопатологічні синдроми.
2. Апрозексія.
3. Виснажуваність уваги, прихованість, одностороння спрямованість, вузькість.
4. Основні критерії стану свідомості.
5. Розлади свідомості: а) виключення (абсанс, зомління, кома, ступор, оглушення); б) затьмарення свідомості (агенція, делірій, онейроїд, сутінковий стан свідомості, амбулаторний автоматизм).

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте основні психопатологічні синдроми, реєстри Крепеліна та екзогенний тип реакції Бонгеффера.

Література [5; 7; 9; 25; 34; 38; 39; 44; 53; 55; 62; 63; 67]

Тема 7. Порушення пам'яті, інтелекту, свідомості, ознаки дефіцитарності психічних функцій

Питання для самостійного опрацювання

1. Психогенні захворювання: неврози.
2. Соціальне значення проблеми неврозів.
3. Основні форми неврозів.
4. Інформаційні неврози.
5. Критерії К. Ясперса.
6. Змішані синдроми.
7. Психотерапія.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте основні невротичні синдроми: obsесивний, фобічний, астенічний, іпохондричний, істеричний, невротичної депресії, вегетативних розладів.

Література [5; 7; 9; 25; 34; 55; 67]

Тема 8. Основні симптоми і синдроми розладів особистості

Питання для самостійного опрацювання

1. Особливості неврозів у дітей і підлітків.
2. Погляди К. Хорні, Г. Салівена на проблему дитячих неврозів.
3. Епідеміологія.
4. Психотравмуючі фактори: шокові, ситуації, емоційної деривації; їх особливості в дитячому віці.
5. Невроз – “хвороба” розвитку особистості.
6. Умови розвитку: акцентуації, резидуально-органічна патологія.
7. Віковий фактор: специфічний і неспецифічний.
8. Загальні неврози і неврози моносимптомні (“неврози органів”).
9. Неврози страху (Фрейд).
10. Шкільні неврози (Лаунау, Міллер).
11. Істеричний невроз, невроз нав’язливих станів (страху, дій).
12. Анорексія нервоза, етапи перебігу; диференційна діагностика.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте відмежування невротичних тиків від неврозоподібних.

Література [7; 25; 35; 38; 39; 41; 53; 55; 56; 59; 63; 66; 67]

Тема 9. Психосоматичні захворювання: хвороби органів дихання, серцево-судинні та шлунково-кишкові захворювання

Питання для самостійного опрацювання

1. Психогенні захворювання: реактивні психози.
2. Фактори і умови виникнення реактивних психозів.
3. Поділ реактивних психозів: а) гіперкінетичні і гіпокінетичні шокові реакції; психогенна істерична реакція Ганзера, псевдодеменція, пуерилізм; б) підгострі реактивні психози (описи Дельбрюк, Кірн, залізничні психози); психогенні депресії, регресу психіки, маячних фантазій інші; в) затяжні реактивні психози.
4. Судово-психіатричні питання.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте патогенез реактивних психозів із позицій психоаналізу, екзистенціалізму (К. Ясперс, К. Снайдер).

Література [5; 19; 40; 50; 51; 61]

Тема 10. Психосоматичні захворювання: хвороби ендокринної системи, гінекологія та акушерство, функціональні сексуальні розлади

Питання для самостійного опрацювання

1. Психопатії та акцентуації характеру.
2. Визначення понять (О. В. Кербіков, А. Е. Личко, К. Снайдер, Е. Крепелін).
3. Поділ психопатій на “ядерні”, “органічні”, “крайові”.
4. Критерії виділення психопатій.
5. Роботи Кречмера, Модслі, Бандера, Ганнушкіна. Класифікація Шнайдера-Кана, американської психіатричної асоціації.
6. Статика і динаміка психопатій.
7. Псевдопсихопатії західних авторів, характеропатії.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте акцентуації характеру (Леонгард, Личко).

Література [4; 7; 10; 12–14; 19; 30; 40; 51; 55; 61]

Тема 11. Психосоматичні захворювання: головний біль, біль у спині, аспекти харчової поведінки, психовегетативний синдром, розлади сну

Питання для самостійного опрацювання

1. Психогенні патологічні формування особистості в дитячому та підлітковому віці.
2. Психологічні і патохарактерологічні реакції, їх відмінності.
3. Фактори сприяння (внутрішні умови) — акцентуації та психопатичні риси характеру, ем-бі-ді, (зовнішні умови) — несприятливий соціально-психологічний клімат, педагогічна та соціальна занедбаність.
4. Реакції протесту (пасивні і активні).
5. Суїцидальна поведінка.

6. Реакції імітації, компенсації, гіперкомпенсації, референтна група.
7. Патохарактерологічне формування особистості; варіанти: збудливий, гальмівний, істероїдний.
8. Етапи патохарактерологічних формувань.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте невротичне формування особистості.

Література [5; 10; 19; 30; 40; 51; 55; 61]

Тема 12. Психосоматичні захворювання: особливості хірургічного, терапевтичного, травматологічного пацієнта

Питання для самостійного опрацювання

1. Шизофренія, афективні психози.
2. Роботи Е. Крепеліна (1893–1996 рр.).
3. Критерії виділення раннього недоумства.
4. Праці Е. Странскі, Дієма, Санте де Санктіса.
5. Психологічна концепція шизофренії Е. Бльойлера.
6. Класична тріада. “Ядерні” форми шизофренії Е. Бльойлера, латентна шизофренія, “м’яка” — Кронфельда.
7. Концепція І. В. Давидовського (стереотип розвитку), В. Х. Василенко (“великий синдром”).
8. Варіанти перебігу шизофренії. Етіопатогенез: роботи Келмана, Бускаїно, Поліщука, Вартаняна.
9. Концепція єдиного психозу Е. Целлера, В. Грізінгера. Біполярні, монополярні афективні психози.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте клінічну картину ендогенної депресії, маніакальних станів.

Література [5; 19; 30; 40; 50; 51; 55; 61]

Змістовний модуль III. Практичні аспекти медичної психології

Тема 13. Психологія медичних працівників

Питання для самостійного опрацювання

1. Алкоголізм і алкогольні психози. Наркоманії (токсикоманії). Визначення понять.
2. Алкогольний голод трьох варіантів.
3. “Суспільно тривожна” модель алкоголізму Келлера. Класифікація Єлінека: альфа-; бета-; дельта-; іпсилон-алкоголізм.
4. Класифікація дипсоманій Папенгеймера.
5. Стадії перебігу алкоголізму за Портновим, П’ятницькою.
6. Темп перебігу алкоголізму; алкогольна характеропатія.
7. Варіанти алкоголізму: молодіжний, жіночий, симптоматичний.
8. Алкогольні психози: біла гарячка, алкогольний галюциноз, алкогольний параноїд.
9. Корсаковський поліневротичний алкогольний психоз.
10. Психотерапія товариства “анонімних алкоголіків”.
11. Клінічне визначення. Фармакоманія, мала наркоманія.
12. Перебіг наркоманії.
13. Наркотики природного ряду: опій, індійська (мексиканська) конопля, алкалоїди коки.
14. Нідерланди: проблема “важких” і “легких” наркотиків.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте три синдроми: зміненої реактивності, психічної та фізичної залежності.

Література [3; 5; 8; 12]

Тема 14. Психологія лікувально-діагностичного процесу

Питання для самостійного опрацювання

1. Олігофренії.
2. Розумова недостатність за класифікацією МКХ.
3. Історичний екскурс: Дюфур, Ескіроль, Ман’ян, Крепелін.
4. Спільність клінічної картини різних форм олігофренії.
5. Класифікація олігофренії за показниками IQ.
6. Еволютивний характер динаміки олігофренії.

7. Класифікація Джервіса.
8. Ендогенні варіанти олігофренії (хвороби Дауна, Кляйнфельтера, Бурневіля), екзогенні: хвороби Літгля, рубеолярна, ускладнені форми олігофренії.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте ознаки медико-педагогічної експертизи.

Література [4–7; 9; 12; 23; 27; 30]

Тема 15. Психологічні аспекти залежної, суїцидальної поведінки, танатології та евтаназії

Питання для самостійного опрацювання

1. Психічні розлади при травмах головного мозку.
2. Травматизм мирного часу.
3. Ситуація в Україні.
4. Класифікація черепно-мозкових травм Петі. Спільні ознаки.
5. Стадії перебігу: початкова (кома, сопор, оглушення, делірій, сутінкове затьмарення свідомості); гостра стадія (психотичні епізоди і стани: агенція, сутінки, амнестичний синдром); резидуальний — віддалений період: травматична церебрастенія, травматичні енцелопатія та деменція.
6. Параклінічна діагностика: комп'ютерна томографія, експериментально-психологічні дослідження.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте ознаки психіатричної експертизи.

Література [2; 7; 9; 12; 17; 21; 28; 51–54]

Тема 16. Психогігієна, психопрофілактика, основи психотерапії

Питання для самостійного опрацювання

1. Психічні розлади інволюційного періоду, старечі психози.
2. Класифікація за клінічною картиною: інволюційна меланхолія, інволюційний параноїд, хвороба Крепеліна.
3. Патогенез інволюційних психозів.
4. Психоендокринний синдром М. Бльойлера.

5. Старечі психози: сенільна деменція, варіант — конфабуляторна форма Верніке (пресбіофренія).
6. Хвороби Альцгеймера, Піка.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте етіопатогенез старечих психозів, патоморфологія.

Література [1; 15–18; 21; 22; 24; 28; 31; 36; 37; 50; 60; 64; 65]

Тема 17. Вікова клінічна психологія

Питання для самостійного опрацювання

1. Психічні захворювання при судинних розладах головного мозку.
2. Цереброваскулярна патологія.
3. Епідеміологія, причини смертності у працездатному віці.
4. Психічні розлади при гіпертонічній хворобі: неврозоподібні та психопатоподібні синдроми, гострі психотичні стани, лакунарна і тотальна деменції при несприятливому перебігу хвороби.
5. При церебральному атеросклерозі — неврозоподібні розлади (астено-депресивний, іпохондричний, obsесивно-фобічний синдром).

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте варіанти кінцевої стадії лакунарно-атеросклеротичної деменції.

Література [1; 15–18; 21; 22; 24; 28; 31; 36; 37; 50; 60; 64; 65]

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Реферат (лат. *referre* — доповідати, повідомляти) підводить підсумок вивчення студентами як окремої теми, так і дисципліни в цілому.

Обсяг реферату визначається специфікою досліджуваного питання і змістом матеріалів (документів), їх науковою цінністю та практичним значенням. Оптимальний обсяг реферату — 10–15 сторінок. Реферат має відповідати вимогам до оформлення рукопису кваліфікаційної роботи: вступ і висновки разом не повинні перевищувати 20 % від її загального обсягу; текст друкується через 1,5 інтервали на одній сторінці стандартного аркуша з такими полями: ліве — 30 мм,

праве — 15 мм, верхнє — 20 мм, нижнє — 20 мм; всі сторінки нумеруються: загальна нумерація починається з титульного листа, проте порядковий номер на ньому не ставиться.

На титульному листі реферату вказуються: офіційна назва навчального закладу, інститут і кафедра; прізвище та ініціали автора реферату (абревіатура навчальної групи); повна назва теми; прізвище та ініціали наукового керівника, його науковий ступінь і вчене звання; місто, де знаходиться навчальний заклад, та рік написання реферату. Після титульного листа подається зміст реферату з точною назвою кожного розділу (параграфа) і вказуванням сторінок.

Список використаних джерел складається з дотриманням загальноновизнаних вимог до робіт, що готуються до друку. До списку використаних джерел мають бути включені лише безпосередньо використані в рефераті праці в алфавітному порядку авторів. Монографії і збірники, що не мають на титульному аркуші прізвища автора (авторів), включаються до загального списку за алфавітним розміщенням заголовку.

Вибір теми реферату

Тема реферату — це не просто повторення засвоєного матеріалу лекції або семінарського заняття. Це має бути самостійне розроблення проблеми, достатньо чітко окресленої. Неприпустиме поєднання декількох проблем або, навпаки, штучне виокремлення певної частини єдиного питання.

Важливими критеріями при доборі теми реферату є її актуальність, широка джерельна база, наявність необхідного фактичного матеріалу, а також достатнє її висвітлення в науково-методичній літературі, що передбачає, в першу чергу, ознайомлення із загальною концепцією автора праці та його висновками.

Структура реферату: титульний аркуш; зміст (план); вступ; розділи (вони часто поділяються на параграфи); висновки; список використаних джерел; додатки (у яких наводяться таблиці, схеми, діаграми тощо); перелік умовних позначень.

У вступі реферату обґрунтовується актуальність теми, її особливості, значущість з огляду на розвиток науки та практики або науково-методичної діяльності у сфері освіти. У вступі необхідно подати аналіз використаних джерел, назвавши при цьому авторів, які вивчали цю тематику, визначити сутність основних чинників, що вплинули та розвиток явища або процесу, що досліджується, на недостатньо досліджені питання, з'ясувавши причини їх слабкої аргументації.

Основну частину реферату становлять кілька розділів (що можуть бути розбиті на параграфи), логічно поєднані між собою.

Виклад матеріалу в рефераті має бути логічним, послідовним, без повторень. Слід використовувати синтаксичні конструкції, характерні для стилю наукових документів, уникати складних граматичних зворотів, незвичних термінів і символів або пояснювати їх відразу, при першому згадуванні в тексті реферату. Терміни, окремі слова і словосполучення можна замінювати аббревіатурами і сприйнятливими текстовими скороченнями, значення яких зрозуміле з контексту реферату.

Неприпустимо використовувати цитати без посилання на автора. При цитуванні будь-якого фрагмента джерела недопустимі неточності. Цитатами не слід зловживати. Якщо якийсь важливий документ потребує наведення його в тексті реферату в повному обсязі, то краще винести його в додатки.

У рефераті необхідно визначити і викласти основні тенденції дослідження, підтвердити їх найтипівішими прикладами, відобразити сучасні ідеї та гіпотези, методику та методичні підходи до вивчення проблеми. Доцільно зупинитися на якомусь дискусійному моменті і спробувати проаналізувати позиції сторін, приєднавшись до однієї з них, чи висловити власну думку на певну проблему та визначити перспективи її вирішення.

Кожен розділ реферату повинен завершуватись короткими висновками, чіткими і лаконічними, де узагальнено оцінки та практичні рекомендації. Можна стисло вказати на перспективи подальшого дослідження цієї проблеми.

Реферат оцінюється за такими критеріями: актуальність; наукова та практична цінність; глибина розкриття теми, вирішення поставлених завдань; повнота використання рекомендованої літератури; обґрунтування висновків; грамотність; стиль викладу; оформлення реферату; обсяг виконаної роботи; завершеність дослідження.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Діагностика в психосоматиці.
2. Психологічні тести в психосоматичній практиці.
3. Внутрішня картина хвороби при психосоматичних захворюваннях.
4. Нозогенії (психогенні реакції) при психосоматичних захворюваннях.
5. Сугестивна психотерапія при психосоматичних захворюваннях.
6. Психосинтез при психосоматичних захворюваннях.
7. Позитивна психотерапія при психосоматичних захворюваннях.
8. Гештальт-терапія при психосоматичних захворюваннях.
9. Когнітивно-біхевіоральна психотерапія при психосоматичних захворюваннях.
10. Символ-драма при психосоматичних захворюваннях.
11. Транзактний аналіз при психосоматичних захворюваннях.
12. Арт-терапія при психосоматичних захворюваннях.
13. Креативна візуалізація при психосоматичних захворюваннях.
14. Психодрама при психосоматичних захворюваннях.
15. Танцювально-рухова терапія при психосоматичних захворюваннях.
16. Тілесно-орієнтована психотерапія при психосоматичних захворюваннях.
17. Сімейна психотерапія при психосоматичних захворюваннях.
18. Нейролінгвістичне програмування при психосоматичних захворюваннях.
19. Картина особистості і методи психотерапії при захворюваннях органів дихання.
20. Картина особистості і методи психотерапії при захворюваннях серцево-судинної системи.
21. Картина особистості і методи психотерапії при порушеннях харчової поведінки.
22. Картина особистості і методи психотерапії при захворюваннях шлунково-кишкового тракту.
23. Картина особистості і методи психотерапії при захворюваннях ендокринної системи.
24. Картина особистості і методи психотерапії при захворюваннях шкіри.

25. Картина особистості і методи психотерапії при захворюваннях опорно-рухової системи.
26. Картина особистості і методи психотерапії при гінекологічних захворюваннях.
27. Картина особистості і методи психотерапії при психовегетативних синдромах.
28. Картина особистості і методи психотерапії при функціональних сексуальних розладах.
29. Картина особистості і методи психотерапії при онкологічних захворюваннях.
30. Картина особистості і методи психотерапії при інфекційних захворюваннях.
31. Картина особистості і методи психотерапії при депресивних розладах.
32. Картина особистості і методи психотерапії при хронічних болях.
33. Сучасна психотерапія і лікування залежностей.
34. Психосоматика дитячого віку: картина хвороби і методи психотерапії.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Крім аудиторних занять, навчальні плани з навчальної дисципліни “Медична психологія” передбачають самостійну роботу студентів, яка має на меті формування пізнавальної активності студентів, засвоєння ними основних вмінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже здобутих знань, підвищення рівня організованості студентів.

Особливої уваги при самостійному опрацюванні зазначеної в навчально-тематичному плані тематики потребують розділи, за якими не читаються лекції.

У процесі самостійної роботи студенти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи в бібліотеці з каталогами;
- праці з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- конспектування літературних джерел;
- роботи з довідковою літературою;

- опрацювання статистичної інформації.

Кожен студент повинен вміти раціонально організувати свою навчальну діяльність. Важливим є вміння скласти план своєї роботи, чітко визначити її послідовність. Необхідно, щоб план самостійного навчання був реальним і його виконання приводило до плідних наслідків у навчальному процесі.

Для успішної самостійної роботи значну частину часу студент працює в бібліотеці. Треба розуміти сутність складання алфавітного й тематичного каталогів, вміти швидко знаходити в них необхідну літературу, знати особливості бібліографічного шифрування. Для плідної роботи з літературними джерелами студентові корисно скласти свою власну бібліографію, заповнюючи бібліографічні картки на необхідні для нього книги, брошури або статті. Для роботи у провідних бібліотеках Києва студенту треба знати їх структуру, спеціалізацію підрозділів, вміти користуватися різноманітними каталогами, правильно заповнювати бланки вимог на літературу тощо.

Відібрана для самостійного опрацювання література може бути різною як за обсягом наукових даних, так і за характером їхнього викладу. Потрібно відібрати необхідний для опрацювання матеріал (глави, розділи, підрозділи тощо), а також розсортувати його за важливістю (що для детального вивчення, а що для ознайомлення). Процес читання має відбуватися повільно, вдумливо, до незрозумілих питань слід обов'язково повертатися, наводити додаткові довідки, щоб зрозуміти сутність думки автора. Значення незнайомих термінів слід одразу ж з'ясувати за тлумачними словниками, енциклопедіями або спеціалізованими довідниками. У процесі роботи з літературою корисно робити виписки найважливіших думок, формулювань, окремих висловів на окремих аркушах паперу із зазначенням автора, джерела, сторінок і абзаців. Для кращого засвоєння матеріалу, розвитку творчого мислення основний зміст прочитаного доцільно формулювати у вигляді тез. Конспект є стислим викладом основної сутності опрацьованого літературного матеріалу. Він має бути стислим, змістовним і записаним своїми словами і формулюваннями. Класичні визначення, оригінальні думки, вислови слід записувати до конспекту повністю з посиланнями на автора, джерело і сторінку. У процесі конспектування важливо дотримуватися логічного зв'язку окремих складників тексту. У конспекті корисно підкреслювати найважливіші теоретичні положення, визначення, висновки і робити помітки на полях. Систематичне конспектування опрацьованого матеріалу дис-

циплінує пам'ять, відпрацьовує вміння формулювати свої думки в короткій змістовній формі, сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Для цілісного уявлення про навчальну дисципліну “Медична психологія” студентам необхідно користуватися довідковою літературою: енциклопедіями, енциклопедичними словниками, галузевими довідниками тощо.

Вивчення курсу “Медична психологія” супроводжується складанням схем, графіків, таблиць та їхнім подальшим аналізом. Схеми, які складаються студентами, повинні бути наочними, змістовними, логічно обгрунтованими. Великий обсяг цифрової, медичної чи психологічної інформації доцільно зводити у таблиці, це впорядковує дані, робить їх зручнішими для сприйняття.

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Навчальним планом дисципліни “Медична психологія” передбачено контроль засвоєння знань у вигляді виконання контрольної роботи реферативного типу й складання іспиту.

Контрольна робота має на меті виявити ступінь засвоєння студентами фундаментальних понять проявів психічної патології, основних патологічних симптомів й синдромів психічних розладів, порушення психіки при соматичних захворюваннях, загальне уявлення про психосоматичну медицину, особливості психосоматичних пацієнтів та можливості психологічної допомоги в структурі комплексного лікування.

Тему контрольної роботи з дисципліни “Медична психологія” визначає викладач.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Визначити поняття психосоматики.
2. Історія виникнення психосоматичних теорій і моделей. Поняття алекситимії.
3. Розповісти про стратегії поведінки при стресі.
4. Визначити типи і стратегії копінг-поведінки та стилів поведінки.
5. Алгоритм проведення діагностичної бесіди.
6. Психологічні тести в психосоматичній практиці.
7. Тести для виявлення різних форм психічних розладів (тривожних, депресивних та інші).

8. Джерела емоційно обумовлених (психосоматичних) захворювань.
9. Внутрішня картина хвороби. Типи емоційного ставлення хворих до своєї хвороби.
10. Визначити поняття нозогенії при психосоматичних захворюваннях.
11. Класифікації та клінічна картина різних варіантів нозогеній.
12. Особливості психосоматичних розладів і методів психотерапії у дитячому віці.
13. Картина особистості при психосоматичних порушеннях органів дихання.
14. Методи психотерапії, що застосуються при лікуванні психосоматичних захворювань органів дихання.
15. Психосоматичні захворювання серцево-судинної системи (есенціальна гіпертонія, ішемічна хвороба серця, кардіофобічний невроз і порушення серцевого ритму). Картина особистості.
16. Особливості психотерапії при захворюваннях серцево-судинної системи.
17. Особливості особистості при психосоматичних захворюваннях шлунково-кишкового тракту (виразка шлунка і дванадцятипалої кишки, закрепи та емоційні діареї, “синдром дратівливої кишки”, виразковий коліт і хвороба Крона, порушення ковтання).
18. Психотерапії при психосоматичних захворюваннях шлунково-кишкового тракту.
19. Нервова анорексія і булімія. Психосоматичні особливості. Методи психотерапевтичної роботи.
20. Психосоматичний аспект ожиріння. Особливості психотерапевтичної роботи з такими клієнтами.
21. Психосоматичні аспекти хвороб щитовидної залози (гіпотиреоз, гіпертиреоз). Картина особистості. Види і методи психотерапії, що використовуються в роботі з цими пацієнтами.
22. Цукровий діабет. Картина особистості і види психотерапії.
23. Картина особистості при психосоматичних захворюваннях шкіри.
24. Психотерапія психосоматичних захворювань шкіри.
25. Психосоматичні захворювання, пов'язані з репродуктивною функцією жінки (порушення менструального циклу, безпліддя та штучне запліднення). Умови виникнення і методи психотерапевтичної допомоги.

26. Предменструальний синдром. Картина особистості і методики психотерапії.
27. Онкологія молочної залози та матки. Види психотерапії, що використовуються при роботі з жінками з цією патологією.
28. Картина особистості при психосоматичних гінекологічних порушеннях.
29. Картина особистості при функціональних сексуальних порушеннях, особливості психотерапії.
30. Психосоматичні захворювання опорно-рухової системи (ревматичні порушення м'яких тканин, остеохондроз і ревматоїдний артрит). Картина особистості.
31. Психотерапія при захворюваннях опорно-рухової системи.
32. Види головного болю (головний біль напруги, мігрень). Особливості особистості та механізм формування больових відчуттів.
33. Методи психотерапії, що застосовуються при функціональних головних болях.
34. Картина особистості і клінічна картина психовегетативних розладів.
35. Психотерапевтичні методи корекції психовегетативних порушень.
36. Психосоматичні аспекти депресивних розладів.
37. Картина особистості та особливості психотерапевтичної роботи з різними формами депресивних розладів.
38. Психосоматичні аспекти інфекційних захворювань (простуда, простий герпес, ангіна, туберкульоз). Виникнення і перебіг цих розладів.
39. Психотерапевтичні методи роботи при інфекційній патології.
40. Особливості психосоматичних порушень при онкологічних захворюваннях.
41. Тактика психотерапії та методи при роботі з цими пацієнтами.
42. Фундаментальні поняття медичної психології.
43. Клінічне опитування пацієнта: принципи, етапи.
44. Кваліфікаційна характеристика медичного психолога.
45. Методи дослідження в медичній психології.
46. Феноменологічний принцип обстеження хворого.
47. Первинне інтерв'ю, психологічне консультування.
48. Експериментально-психологічні методи дослідження.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТОРОЛЮ

1. Клінічне опитування пацієнта
2. Етапи клінічного опитування пацієнта.
3. Кваліфікаційна характеристика медичного психолога.
4. Місце медичного психолога у психології та медицині.
5. Методи дослідження в медичній психології.
6. Феноменологічний принцип обстеження хворого.
7. Первинне інтерв'ю.
8. Психологічне консультування.
9. Методика оцінювання порушень уваги.
10. Методика оцінювання порушень пам'яті.
11. Методика оцінювання порушень сприйняття.
12. Методика оцінювання порушень мислення.
13. Методика оцінювання порушень інтелекту.
14. Методика оцінювання порушень емоцій.
15. Методика оцінювання індивідуально-психологічних особливостей.
16. Методика оцінювання порушень мови.
17. Методика оцінювання порушень письма.
18. Методика оцінювання порушень лічби.
19. Методика оцінювання порушень читання.
20. Методика оцінювання порушень праксису.
21. Методика оцінювання порушень сприйняття шумів.
22. Методика оцінювання порушень ритмів.
23. Методика оцінювання порушень схеми тіла.
24. Методика оцінювання порушень сприйняття мелодій.
25. Методика оцінювання порушень орієнтації у просторі.
26. Методика оцінювання порушень стереогнозису.
27. Методика оцінювання порушень зорового гнозису.
28. Хвороба — особистість.
29. Нозос — патос.
30. Реакція — стан — розвиток.
31. Психотичне — непсихотичне.
32. Екзогенне — психогенне — ендогенне.
33. Дефект — одужування — хроніфікація.
34. Адаптація — дезадаптація.
35. Компенсація — декомпенсація.
36. Негативне — позитивне.

37. Порушення сприйняття.
38. Порушення мислення.
39. Порушення емоцій.
40. Порушення волі.
41. Порушення потягів.
42. Порушення пам'яті.
43. Порушення інтелекту.
44. Порушення свідомості.
45. Межа між нормою та патологією.
46. Визначення сили ураження психічних функцій.
47. Ознаки дефіцитарності психічних функцій.
48. Питання зворотності — незворотності дефекту.
49. Поняття розладів особистості.
50. Темперамент, характер, особистість.
51. Структура особистості.
52. Поняття гармонійної особистості.
53. Розлади особистості: антисоціальний.
54. Розлади особистості: нарцисичний.
55. Розлади особистості: дисоціативний.
56. Розлади особистості: гістрійонний.
57. Розлади особистості: шизоїдний.
58. Розлади особистості: параноїдний.
59. Розлади особистості: шизотиповий.
60. Розлади особистості: ананкастичний.
61. Розлади особистості: мазохістичний.
62. Розлади особистості: депресивний.
63. Розлади особистості: маніакальний.
64. Розлади особистості: obsесивний.
65. Розлади особистості: компульсивний.
66. Місце психічного фактора в соматичній патології.
67. Типи психічного реагування.
68. Психологічні особливості хворих при різних соматичних захворюваннях.
69. Передумови формування психосоматичних захворювань.
70. Психосоматичні захворювання: хвороби органів дихання.
71. Психосоматичні захворювання: серцево-судинні.
72. Психосоматичні захворювання: шлунково-кишкові.
73. Психосоматичні захворювання ендокринної системи.
74. Психосоматичні захворювання: гінекологія та акушерство.

75. Психосоматичні захворювання: функціональні сексуальні розлади.
76. Психосоматичні захворювання: головний біль.
77. Психосоматичні захворювання: біль у спині.
78. Психосоматичні захворювання: аспекти харчової поведінки.
79. Психосоматичні захворювання: психовегетативний синдром.
80. Особливості хірургічного пацієнта.
81. Особливості терапевтичного пацієнта.
82. Особливості травматологічного пацієнта.
83. Поняття “внутрішньої картини хвороби”.
84. Співвідношення об’єктивного і суб’єктивного аспектів захворювання.
85. Сучасні аспекти психотерапії, психогієни і психопрофілактики.
86. Сучасні аспекти психогієни.
87. Сучасні аспекти психопрофілактики.
88. Поняття психотерапевтичної команди.
89. Психосоматичні розлади у період новонародженості.
90. Психосоматичні розлади у період раннього дитинства.
91. Психосоматичні розлади у підлітків.
92. Патогенні сімейні патерни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Алешина Ю. Е.* Индивидуальное и семейное психологическое консультирование. — М., 2000.
2. *Альманах психологических тестов.* — М., 1995
3. *Атлас для экспериментального исследования в психической деятельности человека /* Под ред. И. А. Полищука, А. Е. Видренко. — К., 1980.
4. *Базисное руководство по психотерапии /* Хайгл-Эверс. — СПб., 2001.
5. *Бауэр М.* и др. Психиатрия, психосоматика психотерапия. — М.: АЛЕТЕЙА, 1999.
6. *Березин Ф. Б., Мирошников М. П., Соколова Е. Д.* Методика многостороннего исследования личности. — М., 1994.
7. *Берн Э.* Введение в психиатрию и психоанализ для непосвященных. — СПб., 1991.

8. *Бирнбаум Г. В.* К вопросу об образовании переносных и условных значений слова при патологических изменениях мышления // Новое в учении об апраксии, агнозии, афазии. — М., 1984.
9. *Блейхер В. М.* Экспериментально-психологическое исследование психически больных. — Ташкент, 1971.
10. *Браун Дэнис, Педдер Джонатан.* Введение в психотерапию. Принципы и практика психодинамики. — М.: Класс, 1998.
11. *Бурлачук Л. Ф.* Исследование личности в клинической психологии. — К., 1979.
12. *Васильченко Г. С.* Общая сексопатология: Руководство для врачей. — М., 1977.
13. *Васильченко Г. С.* Частная сексопатология: В 2 т. — М., 1983.
14. *Васильченко Г. С., Решетняк Ю. А.* Любовь, брак, сексуальное партнерство. — М., 1977.
15. *Вассерман Л. И., Горькая И. Л., Ромицына Е. Е.* Тест подростки о родителях. — М., 1995.
16. *Власова Т. А.* О детях с отклонениями в развитии. — М., 1973.
17. *Гильяшева И. Н., Игнатьева Н. Д.* Межличностные отношения ребенка. — М., 1994.
18. *Годфруа Ж.* Что такое психология: В 2 т. — М.: Мир, 1992.
19. *Деонтология и психосоматика // Психогигиена и психопрофилактика / Под ред. В. К. Мягер.* — Л., 1983.
20. *Докучаева М. А.* Об исследовании методики счета по Крепелину в психиатрической больнице // Психол. методы исследования в клинике. — 1976. — № 2.
21. *Захаров А. И.* Неврозы у детей и подростков. — Л., 1988.
22. *Захаров А. И.* Опыт групповой психотерапии при неврозах детского и подросткового возраста. — Л., 1986.
23. *Зейгарник Б. В.* Патопсихология. — М., 1976.
24. *Исаев Д. Н.* Психическое недоразвитие у детей. — Л., 1982.
25. *Каплан Г. И., Сэдок Б. Дж.* Клиническая психиатрия. — М.: Медицина, 1994.
26. *Карвасарский Б. Д.* Медицинская психология. — Л., 1982.
27. *Кейсмент.* Обучаясь у пациента. — Воронеж: НПО "МОДЭК", 1995.
28. *Ковалев В. В.* Психиатрия детского возраста. — М., 1979.
29. *Козюля В. Г.* Применение теста СМОЛ. — М., 1995.
30. *Конечный Р., Боухал М.* Психология в медицине. — Прага, 1983.

31. Кононова М. П. Руководство по психологическому исследованию психически больных детей школьного возраста. — М., 1963.
32. Костандов Э. А. Восприятие и эмоции. — М., 1977.
33. Кратохвил С. Групповая психотерапия. — Прага, 1978.
34. Кудрявцев Э. А. Судебно-психологическая экспертиза. — М., 1984.
35. Леонгард К. Акцентуированные личности. — К., 1989.

Додаткова

36. Личко А. Е. Подростковая психиатрия. — Л., 1985.
37. Личко А. Е., Иванов Н. Я. Диагностика характера подростка. — М., 1995.
38. Логинова С. В., Рубинштейн С. Я. О применении метода “пиктограмм” для экспериментального исследования мышления психических больных. — М., 1972.
39. Лэнг Р. Д. Расколотое “Я”. — СПб., 1995.
40. Любан-Плюцца Б., Пельдингер В. Психосоматичний хворий на прийомі у лікаря. — К.: АДЕФ-Україна, 1997.
41. Мак-Вильямс. Психоаналитическая диагностика. — М.: Класс, 1998.
42. Мастерс и Джонсон о любви и сексе: В 2 ч. / У. Мастерс, В. Джонсон, Р. Колодны. — СПб., 1991.
43. Менделевич В. Д. Клиническая и медицинская психология. — М., 1998.
44. Морозов Г. В. Руководство по психиатрии. — М.: Медицина, 1988. — Т. 2.
45. Мясищев В. Н. Психология отношений. — Воронеж, 1995.
46. Патохарактерологические исследования у подростков / Под ред. А. Е. Личко, Н. Я. Иванова. — Л., 1981.
47. Патохарактерологический диагностический опросник для подростков и опыт его практического применения / Под ред. А. Е. Личко, Н. Я. Иванова. — Л., 1976.
48. Психология и психопрофилактика: Сб. науч. тр. / Под ред. В. К. Мягер, В. П. Козлова, Н. В. Семеново-Тянь-Шанской. — Л., 1983.
49. Психология: Словарь / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. — М., 1990.
50. Исаев Д. Н. Психосоматические и соматопсихические расстройства у детей. — Л., 1990.

51. *Психосоматическое* развитие и норма реакции / Под ред. Ушакова. — М., 1975.
52. *Рубинштейн С. Я.* Экспериментальные методики патопсихологии. — М., 1972.
53. *Селье Г.* Стресс без дистресса. — М., 1982.
54. *Семичов С. Б.* Предболезненные психические расстройства. — Л., 1987.
55. *Семичов С. Б.* Теория кризисов и психопрофилактика. — Л., 1987.
56. *Семке В. Я.* Истерические состояния. — М., 1988.
57. *Собчик Л. Н.* Методы психологической диагностики: В 3 ч. — М., 1990.
58. *Собчик Л. Н.* Пособие по применению психологической методики ММРІ. — М., 1971.
59. *Собчик Л. Н.* Стандартизированный многофакторный метод исследования личности: Метод. руководство. — М., 1990.
60. *Стиваковская А. С.* Профилактика детских неврозов. — М., 1980.
61. *Тополянский В. Д., Струковская М. В.* Психосоматические расстройства. — М., 1986.
62. *Ушаков Г. К.* Пограничные нервно-психические расстройства. — М., 1987.
63. *Фуллер Торри Э.* Шизофрения: Книга в помощь врачам, пациентам и членам их семей. — СПб., 1996.
64. *Шольц Ф.* Ненормальности детских характеров. — М., 1983.
65. *Эберлейн Г.* Страхи здоровых детей. — М., 1981.
66. *Якубик А.* Истерия. — М., 1982.
67. *Ясперс К.* Общая психопатология. — М.: Практика, 1997.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Організація та форми самостійної роботи студентів	4
Зміст дисципліни “Медицина психологія”	6
Методичні рекомендації до написання реферату	15
Теми рефератів.....	18
Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів	19
Вказівки до виконання контрольної роботи	21
Теми контрольних робіт.....	21
Питання до самоконтролю.....	24
Список літератури	26

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп’ютерне верстання *Н. І. Нечипоренко*

Зам. № ВКЦ-3910

Підп. до друку 10.06.09. Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Друк ротативний трафаретний.

Ум. друк. арк. 1,23. Обл.-вид. арк. 1,7. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, пр. Червонозоряний, 119, літ. XX

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008